

Adalet İstatistiklerinin Dili: Gezi’de Yazılan Cezasızlık Destanı Kahramanlık Değil

09 Haziran 2016

Kerem Altıparmak
Ferah Salman

2009 yılında kaleme aldığımız bir yazıda, Yeni Türk Ceza Kanunu’nda yer alan iki suç tipinin ilişkisini incelemiştik.[1] Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde çok sayıda kolluk görevlisi ile yürüyüşe katılan kişi arasında karşılaşma gerçekleştiği için, zor kullanma yetkisinin aşılması suçu (TCK 256. madde) ile görev yaptırmamak için direnme suçu (TCK 265. madde) arasındaki ilişki ilgimizi çekmişti.

Yazı önemli yasal değişikliklerin henüz hayata geçirilmediği ve görece barışçıl bir dönem olan 2006 verilerini incelemiştik. O tarihte TCK 265. maddeden verilen 10 bin 207 mahkumiyetine karşılık, sadece 116 TCK 256. madde mahkumiyeti dikkat çekiyor.

Her bir kolluk görevlisi için 100 kat vatandaşın cezalandırılması dikkat çekici bulunmuş ve aslında karşı dava tehdidinin nasıl yıldırıcı bir silaha dönüştüğünün altı çizilmişti.

2016’da bu kez 2009-2014 yıllarına ilişkin yaptığımız benzer bir inceleme durumun düzelmek bir yana korkunç bir seviyeye geldiğini gösteriyor.[2] Zor kullanma yetkisinin aşılmasını düzenleyen TCK 256. madde artık hemen hemen hiç bir mahkumiyetle sonuçlanmazken, TCK 265. maddeden verilen mahkumiyet kararlarının katlanarak arttığı gözleniyor.

Gezi olaylarının gerçekleştiği 2013 ve onu izleyen 2014’te ise TCK 256. madde mahkumiyetleri sıfıra yaklaşırken, TCK 265. madde mahkumiyetlerinin tarihi zirvelerini gördüğünü tespit edebiliyoruz.

Öyle ki 2006’da her bir kolluk görevlisine 100 vatandaşın mahkum olması şeklinde belirlediğimiz oran, 2013’te yaklaşık her bir kolluk görevlisine karşı 10 bin vatandaşa dönüşmüş durumda.

Bu rakamlar, bir yandan cezasızlığın nasıl kökleşmiş bir devlet sorununa yol açtığını gösterirken, diğer yandan tüm adalet teşkilatının ne kadar yanlı ve adaletsiz işlediğini göstermek açısından da son derece çarpıcı.

Hatırlanacaktır dönemin Başbakanı Tayyip Erdoğan Gezi Olaylarına ilişkin “Polisimiz kahramanlık destanı yazdı” demişti.[3] Evet yazılan bir destan var ama aşağıda rakamlarıyla görüleceği gibi bu bir “cezasızlık destanı”.

Aşağıda bu durumu ayrıntıları ile incelemeye çalışacağız.

Hemen hemen hiç mahkumiyet alınmayan bir suç: TCK 256

Eski Ceza Kanunu’nda işkence düzeyine gelmeyen eylemler 765 sayılı TCK’nin 245. maddesine göre cezalandırılıyordu. Yeni Ceza Kanunu’nda böyle bir ayırım olmamakla birlikte, kolluk görevlilerinin resmi gözaltı yerleri dışında gerçekleştirdiği her türlü şiddet eyleminin 256. madde ışığında değerlendirildiğini söyleyebiliriz.

Bu nedenle, ilgili madde hem toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde kullanılan güç, hem de gözaltı gibi kolluk tedbirlerinin uygulanmasında sınırın aşılması hallerinde uygulanan geniş kapsamlı bir kuraldır:

“Madde 256- (1) Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması halinde, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

Çok az sayıda vakanın işkence olarak nitelendirildiği düşünülecek olursa, Türkiye’de kolluk şiddetinin ve cezasızlığın asıl ölçütünün bu madde olduğu rahatlıkla söylenebilir.

2006 istatistiklerinde 116 kişinin mahkumiyetiyle sonuçlandığı belirtmiştik. Aynı yıl 338 kişinin de beraat ettiği görülüyor. Ancak ilerleyen yıllarda, bu sayılar hızla düşüyor.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, TCK 256. madde açısından Adalet Bakanlığı soruşturma ve kovuşturma istatistikleri arasında ciddi bir uyumsuzluk var. Soruşturma sonucunda açılan kamu davası sayısı, karara bağlanan kovuşturma sayıları arasında uçurum görülüyor.

Örneğin, 2009'da 4 bin 281 soruşturma sonuçlandırılıp, bunların 2 bin 415'inde kamu davası açılmışsa da aynı yıl kovuşturma aşamasında 479 karar verildiği görülüyor.

Diğer yıllarda da bu beşte bir oranı mevcut. Diğer suç tiplerinde görmediğimiz bu sapmanın nedeni tam olarak saptanamıyor. Yılda ortalama 2 bin 500 dava açılırken, nasıl olup da ortalama 500 karar verilmektedir? Bunun açıklanması güçtür.

Bununla birlikte, soruşturulan vaka sayısı esas alındığında ortaya çıkan şikayet / mahkumiyet oranı 4 binde 13 gibi anlaşılması mümkün olan bir düzeydedir. Bir başka deyişle, soruşturulması istenen 4 bin vakada sadece 13 kolluk görevlisi ceza almakta, bunların da 2012-2014 yılları arasında sadece dördü şeklinde gerçekleşmektedir. Bu yıllar içerisinde soruşturma başlatılan olay 12 bin 295 iken hapis cezası verilen toplam kişi sayısı dördür.

Bu koşullarda, şikayet edilen her 3000 polisten sadece birinin hapis cezası aldığı sonucu çıkarılabilir. Bu hapis cezalarının fiilen uygulanıp uygulanmadığı da bilinmiyor.

Soruşturma aşaması

Yukarıda açıklandığı gibi soruşturma aşamasında kamu davası açılan birçok davada sonraki aşamanın ne şekilde rakamlaştırıldığı anlaşılacakla birlikte, direnme suçuyla kıyaslama açısından kaç vakada ve ne oranda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğinin belirlenmesinde fayda vardır.

Yıl	CS: Toplam karar	CS: Takipsizlik		CS: Kamu Davası	
		Sayı	%	Sayı	%
2009	4281	1610	38%	2415	56%
2010	4174	1838	44%	2164	52%
2011	4405	1716	39%	2571	58%
2012	4065	1460	36%	2480	61%

Kovuşturma evresi

Bir şekilde haklarında orantısız gc kullanma gerekçesi ile dava açılan kamu görevlilerinin hemen hepsi kovuşturma aşamasında beraat etmektedir. Yıllara göre döküm bu eēilimin artık mutlak bir cezasızlıēa dnřtēn göstermektedir.

Bu rakamların ortaya koyduēu gibi TCK 256'dan verilen mahkumiyet oranları çarpıcı derecede düşüktür ve muhtemelen hiçbir suç tipinde eşi benzeri grlmelik düzeydedir.

Alınan mahkumiyet kararlarının da büyük oēunluēu anlamlı bir sonuç dērmuyor. Yaptırımlar genelde hapis dışı niteliktedir:

Yıl	Mahkumiyet (toplam)	Hapis	Adli Para Cezası	İdari Cezası	Hapis Cezası erteleme	Güvenlik tedbir uygulama	Diēer
2009	23	4	11	4	1	3	
2010	25	2	5	6	6	6	
2011	21	11	8	0	2	0	
2012	32	2	6	11	4	9	
2013	13	0	4	7	1	1	
2014	13	2	2	3	1	5	

Gezi olaylarına tekabül eden 2013 ve 2014 yıllarında toplam hapis cezası alan kamu görevlisi sayısı ikidir. Bu hesaba göre savcılıēın önünde hakkında soruşturma olan bir kamu görevlisinin TCK 256. maddeden hapis cezası alma ihtimali yüzde 0,05'tir.

Birçok olayın savcılıēa hiç intikal de etmediēi düşünülecek olursa, bu ihtimalin sıfıra yakın olduēu sonucu çıkarılabilir. Bir başka deyişle, herhangi bir toplantıda kolluk gösteriye katılanlara dilediēi gibi şiddet uygulayabilir, sonuçları ne olursa olsun cezalandırılmayacaēı garantidir.

TCK 256. maddenin tam zıttı TCK 265. madde: Herkes direniyor!

TCK'nın 265. maddesi görev yaptırmamak için direnme suēunu düzenlemektedir:

"Madde 265- (1) Kamu görevlisine karşı görevini yapmasını engellemek amacıyla, cebir veya tehdit kullanan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

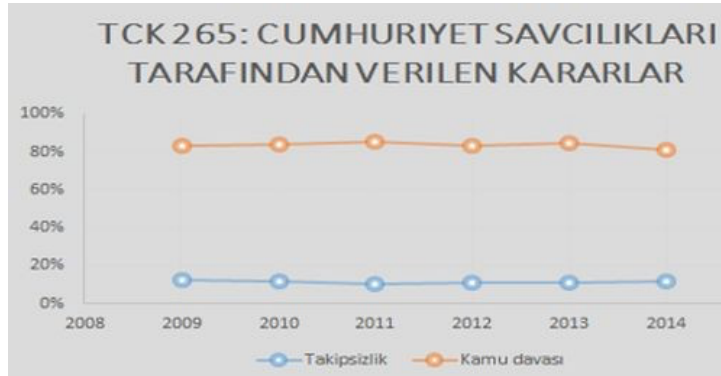
Yıl	CS: Toplam karar	CS: Takipsizlik Kararı		CS: Kamu Davası	
		Sayı	%	Sayı	%
2009	25931	3157	12%	21590	83%
2010	28351	3386	12%	23700	84%
2011	31619	3330	11%	26997	85%
2012	32410	3475	11%	27040	83%
2013	36029	3985	11%	30396	84%
2014	36357	4348	12%	29435	81%

Bu hüküm, her türlü kamu görevlisini kapsadığı için salt kolluğun göreviyle sınırlı olmadığı şüphesizdir. Bununla birlikte, bu hükme dayanarak açılan davaların büyük bir ekseriyeti kolluğun görevinin engellenmesi gerekçesi ile açılmaktadır.

Özellikle toplumsal olaylarda, başka bir gerekçe bulunamazsa polisle karşı karşıya gelen kişiler hakkında bu hükmün çok sık uygulandığı biliniyor. Bu maddenin uygulanması, TCK 256. maddeden farklı olarak 2006'dan beri hızla arttı, hem yargılananların hem de mahkum olanların sayıları keskin bir yükseliş gösteriyor.

Soruşturma evresi

Görüldüğü gibi, bu suçta kovuşturma yüzdeleri TCK 256'yla kıyaslanmayacak derecede yüksektir:

Yıl	Toplam Karar	Mahkumiyet		Beraat		Diğer	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
2009	28460	10275	36%	7466	26%	10719	38%
2010	27603	8709	32%	7249	26%	11645	42%
2011	30606	10059	33%	7862	26%	12685	41%
2012	37263	12642	34%	8870	24%	15751	42%
2013	43775	17426	40%	9436	22%	16913	39%
2014	31008	15369	50%	9698	31%	5941	19%

Orantısız güç kullanmada yüzde 40'ları bulan takipsizlik oranları, direnme suçunda yüzde 10'lara geriliyor. Dahası kovuşturma evresinde hem mahkumiyet sayısının hem de mahkumiyetler içerisinde hapis cezasının katlanarak arttığı görülüyor.

Kovuşturma evresi

TCK 256. madde hükümlerinde yüzde 2'ye düşen mahkumiyet oranları hem de çok sayıda dava varken TCK 265. madde hükümlerinde yüzde 50'ye kadar yükseliyor. Dahası, hapis cezalarının toplam mahkumiyetler içerisindeki payı da 256'nın aksine azımsanmayacak düzeydedir.

Yıl	Mahkumiyet	Hapis		Adli İdari Para Ceza		Hapis cezası erteleme		Güvenlik tedbir uygulama		Diğer	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
2009	10275	3516	34%	2211	12%	1225	12%	2311	22%	1012	10%
2010	8709	3200	37%	1661	11%	938	11%	2175	25%	735	8%
2011	10059	3436	34%	1884	10%	1055	10%	2947	29%	737	7%
2012	12642	4114	33%	2050	9%	1136	9%	4257	34%	1084	9%
2013	17426	5084	29%	2885	8%	1439	8%	6579	38%	1439	8%
2014	15369	5641	37%	2595	8%	1214	8%	4063	26%	1856	12%

Tüm bu figürleri şöyle basitleştirebiliriz. 2014 verilerine bakarak şöyle bir çıkarımda bulunmak mümkündür. 2013'te Gezi olaylarında 31 bin 008 gösterici 3 bin 909 kamu görevlisi ile karşılaşmıştır. Bu 31 bin 008 kişinin 5 bin 641'i hapis cezası almış, 3 bin 909 polis memurundan sadece ikisi mahkum olmuştur. Bir başka deyişle, 2006'ta saptadığımız 1/100 oranı 2013'te 1/2500'e dönüşmüştür.

Herhangi bir adil hukuk sisteminde bunun makul bir açıklaması olamaz. Bu koşullar altında işkence ve kötü muamele değil, olsa olsa demokratik hakların kullanımına "sıfır tolerans"tan bahsedilebilir.

2015 sonrası verilerin daha da vahim olacağı şüphesizdir. Sanıyoruz şimdi askere getirilmek istenen ekstra dokunulmazlık güvencelerini de "fiili durumun yasal hale gelmesi" şeklinde okumak mümkündür.

[1] Kerem Altıparmak (2009), "Türkiye'de Orantısız Güç Kullanma Sorunu", 115 Toplum ve Bilim 138

[2] İncelemede kullanılan veriler Adli Sicil İstatistiklerinden elde edilmiştir. Bu yıl aralıklarının seçilmesinin nedeni, özellikle 2007 ve 2008 yıllarına ilişkin ana eğilimden sapan ve açıklanması kolay olmayan verilerin mevcut olması hem de PVSK ve Terörle Mücadele Yasalarındaki değişikliklerin etkilerini 2009'dan sonra daha net görebilmemizdir. Burada sunulan istatistik verilerin tamamına <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/adaletistya.html> adresinden ulaşılabilir.

[3] "Erdoğan: Polis kahramanlık destanı yazdı", http://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-polis-kahramanlik-destani-yazdi,uMOX0uTI_EmkP4Ylu_2MEQ